

МОНГОЛ УЛС
ХОВД АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА

84140 Ховд, Ховд аймаг,
Утас/Факс: (+976) 70433601
E-mail: Khovdgovern@khovd.gov.mn

2023.05.19 № 1/873
танай 2023.04.25 ны № ХЭТ/948-Т

「ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ХАНГАХ ҮНДЭСНИЙ」
ХОРООНЫ АЖЛЫН АЛБАНД

Хүний эрхийг хангах үндэсний хорооны 2023 оны 01 дүгээр тогтоолоор баталсан “Орон нутаг дахь хүний эрхийн төлөв байдлыг тайлагнах, илтгэх журам”-ын 2.2-т заасны дагуу аймгийн хэмжээний Хүний эрхийн төлөв байдлын тайланг гаргаж хүргүүлэв.

Хавсралт хуудастай.

ЗАСАГ ДАРГЫН
ОРЛОГЧ

Т.ДЭЛГЭРСАЙХАН

64000015-0578 2023 А/5 Ва

ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТАЙЛАН

2023.05.17

Ховд хот

Нэгдүгээр бүлэг. Хүний эрхийг хангах үндэсний механизм.

А.Хүний эрх, эрх чөлөөг хангах үндэсний чадавхийг дээшлүүлэхэд хувь нэмэр оруулж, хүний эрхийг хангах үндэсний механизмийг дэмжиж ажилласан талаар

Ховд аймгийн хэмжээнд Хүний эрх, эрх чөлөөг хангах үндэсний чадавхийг дээшлүүлэхэд хувь нэмэр оруулж, хүний эрхийг хангах үндэсний механизмийг дэмжих талаар дараах ажлуудыг хийсэн байна. Иргэдийн газар өмчлөх эрхтэй холбоотойгоор Газар зохион байгуулалтын 2022 оны төлөвлөгөөг цахим системээр боловсруулан Аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын 2021 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдрийн 5/09 дүгээр тогтоолоор батлагдсан аймгийн Газар зохион байгуулалтын 2022 оны төлөвлөгөөнд 2302 байршлыг 21 арга хэмжээний төрлөөр 7804.7 га газрын төлөвлөлт тусгагдсанаас 1992 байршилд 4727.51 га газрыг эзэмшүүлэх болон өмчлүүлэх, хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлж, төлөвлөгөөний хэрэгжилт эхний 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар 86.05 хувийн биелэлттэй байна. Газрын кадастрын цахим системд бүртгэгдсэн 352 хүсэлтээс 345 хүсэлтийг шийдвэрлэсэн. Иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагууд өөртөө үйлчлэх булан киоск машинаар нийт 2022 онд 10276 нэгж талбарыг бүртгэн оруулж, 980 цахим хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэлээ. 2022 онд 873 иргэнд 254.07 га газрыг өмчлүүлэхээр төлөвлөснөөс 621 иргэнд газар өмчлүүлж тогтоолын хэрэгжилт 71.1 хувьтай, аймгийн хэмжээнд газар өмчилсөн иргэдийн тоо 13770 болж, газар өмчлөл 15.2 хувьтай болж газраа эдийн засгийн эргэлтэнд оруулах нөхцөл бололцоог бүрдүүлэн ажиллалаа. 2023 онд “Нээлттэй аймаг” хөтөлбөрийн хүрээнд иргэнд олгох 0.07 га газар олголтыг 2032 он гэхэд 50 хувьд хүргэхээр ажиллаж байна.

2023 онд Ховд хотын цэвэр усны 2 дахь эх үүсвэрийг шинэ технологийн дагуу байгуулахаар ажиллаж байна. “Шим-ус ОНӨААТҮГ”-ын усны хамгаалалтын бүсийг 300 метрээр тогтоолгож орон нутгийн төсвийн 80 сая төгрөгийн санхүүжилтээр 600 метр газарт суурь цутгаж шон хатгасан ба 2022 онд хамгаалалтын хашааг үргэлжлүүлэн барьсан. Тус байгууллагын цэвэр усны байгууламжийг Цагдаагийн газрын дотоодын цэргийн салбар хамгаалж байна. Голын урсац бүрдэх 239.4 мянган

га талбай улсын болон орон нутгийн тусгай хамгаалалтад байна.

Аймгийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын дэргэдэх шашны асуудал эрхэлсэн зөвлөл нь МУИС, Ховд их сургуультай хамтран “Баруун бүсийн нутгийн соёлын олон янз байдал, өнөө, ирээдүй” сэдэвт академик хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан ба энэ хэлэлцүүлэгт Ховд аймагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа шашны байгууллагуудын төлөөл 20 гаруй хүн оролцсон. Зөвлөл нь төлөвлөгөөний дагуу шашны байгууллагын үйл ажиллагаанд 2 удаа хяналт шалгалт хийсэн. Одоо ховд аймагт зөвшөөрөлтэй 14 шашны байгууллагын 26 сүм хийд, 4 олон улсын байгууллага үйл ажиллагаа явуулж байна. Үүнээс Буддын 9, Христийн 12, Исламын 5 сүм ажиллаж байна.

Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийг хангах 10 чиглэлд 2022 онд 50 заалт бүхий үйл ажиллагааны төлөвлөгөө гарган ажиллаж биелэлтийг журамд заасны дагуу ҮАБЗөвлөлд хүргүүлэн ажиллалаа. Энэ хүрээнд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2018 оны 05 дугаар зарлигаар батлагдсан “Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийг мэдээллээр хангах журам”, аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн 2021 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн 163 дугаар тогтоолын дагуу байгууллага, сумдын ЗДТГ-уудаас журамд заагдсан танилцуулах болон шуурхай мэдээ, мэдээллийг цаг алдалгүй хүлээн авч боловсруулан ҮАБЗ-ын ажлын албаны шуурхай жижүүрийн утсанд өдөр бүр мэдээллэв. Аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн 2021 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн 164 дугаартай тогтоолоор аймгийн хэмжээнд Үндэсний аюулгүй байдлын талаарх бодлогын баримт бичгийг баталсаны дагуу жил бүр төлөвлөгөө батлан хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд 2023 онд 10 чиглэлийн хүрээнд 23 заалт бүхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Жил бүрийн төлөвлөгөөний хэрэгжилт 90 дээш хувиар үнэлэгдсэн байна.

Ховд аймаг нь хүний эрхийг хангах бодлогын хүрээнд Засаг даргын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт дараах хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэн ажиллахаар тусгасан. “Тайван амгалан Ховдчууд” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн ажилладаг бөгөөд хөтөлбөрийн хүрээнд жил бүр тодорхой төсвийг орон нутгийн хөгжлийн сангаас баталдаг бөгөөд хөтөлбөрийн гол зүйл нь Ховд хотын гэрэлтүүлэг, камержуулалтыг нэмэгдүүлэх, ингэснээр иргэдийн амар тайван амьдрах боломж нэмэгдэх юм. Жил бүрийн хөтөлбөрийн дүнд өнөөдөр Ховд хотын 33 цэгт 120 гаруй камер ажиллаж байгаа бөгөөд гэмт хэргийн илрүүлэлт 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар 10.1 хувиар өссөн байдаг. Мөн хөтөлбөрийн хүрээнд хүний эрхийг хангах тусгайлсан чиг үүрэг

бүхий байгууллагуудын үйл ажиллагаанд нийт 125.3 сая төгрөгийг төсөвлөж дэмжлэг үзүүлсэн.

Мөн аймгийн хэмжээнд “Хэрэг эрхийг хамгаалах” үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд дэд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж байна. Энэ хүрээнд Хөтөлбөрийн хүрээнд 2022 онд 14 арга хэмжээ төлөвлөсөн. Хэрэглэгчийн боловсролыг дээшлүүлэх сургалтын агуулагад нийцсэн ШӨХТГ-аас бэлтгэсэн гарын авлага 200 ш-ийг иргэдэд хүргэсэн. ШӨХТГ-ын улсын байцагч нарын сургалтад нэг албан хаагчийн хамруулж чадавхижуулсан. Хэрэглэгчээс ирсэн нийт 5 гомдлыг шийдвэрлэсэн байна. “Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах олон улсын өдөр”, Ахмад хэрэглэгчийн өдөр”-ийг тэмдэглэн өнгөрүүлсэн. Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах хүрээнд МХГ-аас 2 удаагийн хяналт шалгалтыг зохион байгуулжээ.

Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд 2021 оны эцсийн байдлаар аймгийн хэмжээнд нийт 272 албан тушаалтан ХАСХОМ-ээ хуулийн хугацаанд буюу 2022 оны 2 дугаар сарын 15-ны өдрийн дотор гаргаж 100 хувь хувийн ашиг сонирхол хөрөнгө орлогын мэдүүлгээ тайлагнасан. Авлигатай тэмцэх газрын Урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх хэлтсээс 2022 оны 2 дугаар сарын 22-ны өдөр зохион байгуулсан авлигын эсрэг мэдлэг олгох анхан шатны цахим сургалтад аймгийн ЗДТГ, агентлагууд, сумдын шинээр томилогдсон албан хаагчид нийт 60 орчим хүн, авлигын эсрэг мэдлэг олгох цахим давтан сургалтад аймгийн ЗДТГ, агентлагуудын удирдах болон ахлах ажилтнууд нийт 100 гаруй албан хаагчийг хамруулсан. Шударга ёсны боловсрол олгох сургалтын хөтөлбөр сонгон шалгаруулах уралдаанд оролцогч багш нарт зориулсан сургалтад аймгийн төвийн 7 сургууль, сумдын сургуулиудын багш нарыг оролцуулах ажлыг зохион байгуулсан. Аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын ажлын албанаас Мөнххайрхан суманд ажиллаж төрийн албан хаагчдын хоёрдугаар зөвлөгөөнд оролцон “Төрийн албаны шинэтгэл, төрийн бүтээмж” сургалтыг зохион байгуулсан тус сумын нийт 150 орчим төрийн албан хаагч хамрагдсан. ЗДТГ-ын ЭБАТ бие даан аймгийн төвийн 6 байгууллагад Мал эмнэлгийн газар, Улсын бүртгэлийн хэлтэс, Нийгмийн даатгалын хэлтэс, Ус цаг уур орчны шинжилгээний алба, Гадаадын иргэн, харьяатын газар, Орон нутгийн өмчийн газар болон аймгийн ИТХ-ын болон Мөнххайрхан сумын ИТХ-ын төлөөлөгчдөд “Ашиг сонирхлын зөрчил гэж юу вэ? Түүнээс урьдчилан сэргийлэх нь” сэдвээр танхимын сургалтыг тус бүр байгууллага дээр нь 2022 оны 2, 3 дугаар улиралд зохион байгуулсан. Нийт 160 гаруй албан хаагч хамрагдсан. Ингэснээр Ховд аймгийн

Шударга байдлын үнэлгээ 0.6 хувиар өссөн байна.

Ховд аймгийн хэмжээнд 17 сумын бүртгэлийн нэгжүүдийг онлайн нэгдсэн системд холбож үйл ажиллагааг орон зайнаас үл хамааран хөдөөгийн иргэдэд хүргэж байна. Орон нутагт улсын бүртгэлийн үйлчилгээ авсан иргэдийн бүх бүртгэл цахимаар архивлагддаг болсон. Ингэснээр иргэд ирээдүйд өөрт хамааралтай мэдээллээ цахим архиваас өөрөө авах боломж бүрдүүлсэн. Хөтөлбөрийн зорилтын хүрээнд Тоон гарын үсгийн олголт хийгдэж байгаа бөгөөд өнөөдрийн байдлаар Аймгийн нийт иргэдийн 52 хувь нь хамрагдсан байна. Шинэ сэргэлтийн бодлогод тусгагдсан Төрийн бүтээмжийг сайжруулах шинэчлэлтийг хэрэгжүүлж "Төрийн нэгдсэн үйлчилгээний төв"-ийг шинээр нээн 6 байгууллагын 10 мэргэжилтэн 37 төрлийн үйлчилгээ, 54 төрлийн лавлагааг гарган үйлчилж байгаа бөгөөд аймгийн хэмжээнд 66 төрлийн үйлчилгээг цахимжуулж e-mongolia системд нэгтгэлээ. Иргэдийн санал хүсэлт хүлээн авах 7043-1111 мэдээллийн нэгдсэн төвд ирсэн санал хүсэлтийг Khovd-1111.mn сайтад байршуулан шийдвэрлэлтийн явцыг иргэд олон нийтэд нээлттэй байдлаар хүргэж байна.

Гадаадын иргэдэд бүртгэлээр хяналт тавьж байгаа бөгөөд Ховд аймгийн хэмжээнд нийт 11 орны 228 гадаадын иргэн оршин сууж байгаа ба Монгол улсын иргэнтэй гэр бүл болсон 2 орны 4 иргэн байна. Байршил, хаяг, бодит байдлыг тогтоох зорилгоор нэг удаа хяналт шалгалт хийсэн бөгөөд аливаа зөрчил гараагүй болно. Хамтарсан хяналт шалгалтаар хоёрдмол харьяалал үүсгэсэн 114 иргэний мэдээллийг шинээр олж тогтоон бүртгэлжүүлсэн бол хоёрдмол харьяалал үүсгэсэн 2 өрхийн 7 иргэний бүртгэл судалгааг гарган шийдвэрлүүлэх саналыг БНКаЗУ-ын Элчин сайдын яаманд хүргүүлж Монгол улсын харьяат хэвээр үлдээв. Монгол улсын харьяатаас гарсан боловч Монгол улсын хилээр гараагүй 3 иргэнд зөвлөгөө зөвлөмж өгсөн байна.

Б. Хүний эрх, эрх чөлөөг биелүүлэх чиглэлээр Хүний эрхийн үндэсний комисс, төрийн бус байгууллагууд, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж байгууллагуудтай хамтран ажилласан сайн туршлага :

Ховд аймгийн Засаг даргын тамгын газар болон Хууль, эрх зүйн хэлтэс нь Хүний эрхийн Үндэсний комиссын Ховд аймаг дахь шинжээчтэй байнгын хамтран ажилласаар ирсэн. Хүний эрхийн үндэсний комиссын гишүүнтэй уулзалт зөвлөгөөн хийсэн бөгөөд энэ хүрээнд төрийн байгууллагын 70 орчим албан хаагч оролцов. Хүний эрхийн зөрчилтэй холбоотой 2 гомдлын дагуу хүний эрхийн үндэсний комиссын

шинжээч ажилласан ба гомдол шийдвэрлэгдсэн байна. Ховд аймаг дахь Хүний эрхийн Үндэсний комиссын шинжээч, Засаг даргын тамгын газрын хууль, эрх зүйн хэлтсээс хамтарсан сургалтыг 2023 оны байдлаар 4 суманд зохион байгуулсан бөгөөд нийт 160 орчим төрийн албан хаагч болон иргэн 2 сургуулийн 90 орчим хүүхэд хамрагдсан байна. Энэ ондоо багтаан Ховд аймгийн 17 сумандаа дээрх сургалтыг хийхээр ажиллаж байна.

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх салбар зөвлөл нь нийт 170 гаруй сая төгрөгийг төсөвлөн төлөвлөгөө гаргаж, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байгаа бөгөөд төлөвлөгөөний биелэлт 100 хувьтай хэрэгжсэн байна. Онцлох ажлуудыг дурдвал: Олон нийтийн цагдаагийн ажлыг тогтмолжуулж, аймгийн хэмжээнд гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх нөлөөлийн “Архигүй бол зөрчилгүй” “Аажуу явбал аяндаа хүрнэ” зэрэг 5 арга хэмжээг зохион байгууллаа. Эдгээр арга хэмжээнд АА-ийн бүлэг болон төрийн бус байгууллагууд хамтран оролцсон байна. Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиг үүрэг бүхий олон нийтийн зөвлөлийг аймгийн ИТХ-ын даргын захирамжаар байгуулж, урамшуулалд 2.4 сая төгрөгийг олгов. Мөн 17 суманд цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх олон нийтийн байцаагч ажиллаж байгаа бөгөөд урамшуулалд 70 орчим сая төгрөгийг зарцуулж байна. 11 сарын урьдчилсан байдлаар нийт гэмт хэргийн гаралт урьд оны түвшинд байна.

Ховд аймгийн хэмжээнд ... хэвлэл мэдээллийн байгууллага ажилладаг бөгөөд Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт туссаны дагуу дээрх хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд жил 30 сая төгрөгийн дэмжлэг үзүүлдэг ба ингэснээр иргэдийн мэдэх эрхийг ханган ажилладаг.

Ховд аймгийн “Хэрэглэгчийн эрх, ашгийг хамгаалах нийгэмлэг” –тэй “Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах” дэд хөтөлбөрийн хүрээнд байнгын хамтран ажилладаг бөгөөд 2023 оны 3 дугаар сарын 15-ны өдрийг (CI) Олон улсын хэрэглэгчийн байгууллагаас Олон улсын хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах өдрийг “Цэвэр эрчим хүчний шилжилтээр дамжуулан хэрэглэгчдийг идэвхжүүлэх” гэсэн уриан доор тэмдэглэн өнгөрүүлсэн.

Монголын өмгөөлөгчдийн холбооны Ховд дахь салбартай хамтран ажиллаж 2022 онд насанд хүрээгүй хохирогч 3 хүүхдийн, 2023 онд 2 хүүхдийн өмгөөллийн зардлыг шийдвэрлэж, 3 хүүхдийн зардлыг буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлж, сан үүсгэн ажилласнаар шаардлагатай тохиолдолд өмгөөллийн зардлыг шууд шийдвэрлэх боломжтой болсон.

Хоёрдугаар бүлэг. Хүний суурь эрхийг хангасан үйл ажиллагааны талаар :

ХҮНИЙ СУУРЬ ЭРХИЙГ ХАНГАСАН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Хүний хувийн эрх чөлөө:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 1-д “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.” гэж заасан.

Хүний эрхийг хангах үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд иргэний нийгмийн байгууллагууд, хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтарсан уулзалт сургалтыг 2016 онд 2 удаа, 2017 онд 1 удаа, 2018 онд 2 удаа, 2019 онд 1 удаа, 2022 онд 1 удаа тус тус зохион байгуулсан байна.

Уулзалтын үр дүнд хүний эрхийг хангах талаарх сургалтуудыг хэсэг бүлгийн хүрээнд хамтран зохион байгуулж, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр сурталчилгаа, таниулга, шторкуудыг олон удаагийн давтамжтайгаар иргэдэд хүргэх, сурталчлах ажлыг зохион байгуулж тайланг холбогдох байгууллагуудад хүргүүлж ажилласан.

Аймгийн Засаг даргын 2017 оны 02 дугаар сарын А/62 дугаар захирамжаар “Хууль журам миний амьдралд” аяны хүрээнд “Тайван амгалан орчин бүрдүүлж, хүний эрхийг хангахад иргэн миний оролцоо” сэдэвт 9 сарын хугацаатай хууль сурталчлах, хэрэгжүүлэх аян зарлаж, аяны хугацаанд хийж хэрэгжүүлэх ажлын удирдамж батлан, иргэдэд заавал хийгдэх сургалт сурталчилгааны сэдвүүдийн жагсаалт гарган сум, байгууллагуудад хүргүүлж, аяны явцын мэдээ мэдээллийг сар бүр авч дүн шинжилгээ хийж, сумдын ЗДТГ-ыг мэргэжил, арга зүйгээр хангаж ажилласан.

Аяны үр дүнгээр 17 сум, 28 байгууллагын давхардсан тоогоор 64000 орчим иргэнд, албан тушаалтанд хууль тогтоомжийн сургалт, сурталчилгаа, хэлэлцүүлгүүд хийж, мэдээлэл өгөгдсөн дүнтэй байна. Мөн 550 ш брошур, 2000ш гарын авлага, шинээр батлагдсан хуулиудаар 500 гаруй гарын авлага, мэдээлэл бэлтгэн түгээсэн.

Аяны хүрээнд аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн хэлтсээс хууль, эрх зүйн зөвлөгөө туслалцаа авахаар ирсэн 65 иргэнд зөвлөгөө өгч бүртгэл хөтөллөө. Хууль тогтоомжийн сурталчилгааны гарын авлага, хуулиудын үзэл баримтлалын танилцуулга зэргээр нийт 1000 ш тараах материал бэлтгэн түгээв.

“Хууль журам миний амьдралд” аяны үр дүн, шинээр мөрдөгдөж байгаа Зөрчлийн тухай хуулийг иргэдэд сурталчилах тайлбарлан таниулах зэрэг ажлыг эрчимжүүлэх, үр нөлөөг ахиулахад анхаарах асуудлаар сумдын ЗДТГ-ын дарга, ажилтнуудад нэгдсэн семинар хийж арга зүйгээр хангаж, дүгнэлт зөвлөмж хүргүүлсэн.

“Иргэний эрх зүйн боловсрол” аймгийн дэд хөтөлбөрийг аймгийн ИТХТ-ийн 2019 оны 67 дугаар тогтоолоор баталж, хөтөлбөрийн хүрээнд аймгийн Засаг даргын 2019 оны А/401 дүгээр захирамжаар “Эрх зүйн боловсролыг иргэн бүрт” сэдэвт 5 сарын хугацаатай аяныг 2019 оны 6 дугаар сарын 25-наас эхлэн 17 сум, аймгийн төвийн байгууллагуудын хүрээнд зарлан явуулж төрийн үйлчилгээг иргэдэд ойртуулах, иргэдийг хууль, эрх зүйн анхан шатны мэдлэгтэй болгох, хууль, эрх зүйн цахим сайтуудыг сурталчлах, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх ажлуудыг зохион байгуулсан.

Аяны үйл ажиллагаанд нийтдээ 2500 гаруй хүн хамрагдаж мэдээлэл авсан.

Хууль, эрх зүйн хэлтэс болон хэвлэл мэдээллийн үйл ажиллагаа явуулдаг 2 төрийн бус байгууллага хамтран гэрээ байгуулж, мэдээлэл сурталчилгааны ажлыг тасралтгүй зохион байгуулсан.

Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх ажлын хүрээнд e-khutuch.mn цахим сайтыг Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн ажиллуулж эхлээд байна. Тус сайтаас төрийн бүх төрлийн үйлчилгээ, эрх зүйн баримт бичгүүд, зөвлөгөө, мэдээллийн сан, өмгөөллийн үйлчилгээ гэсэн цэсүүдээс мэдээлэл авах боломжтой болсон ба Ховд аймгийн 17 сум, аймгийн төвийн 27 байгууллагын бүтцийн мэдээлэл, үзүүлэх төрийн үйлчилгээний загвар мэдээллийг нэгтгэн боловсруулж тус сайтад байршуулсан. Ингэснээр иргэд төрийн байгууллагын үйлчилгээний талаарх мэдээллийг нэг дороос авах боломж бүрдсэн. Аймгийн төвийн телевиз, мэдээллийн сайтуудаар e-khutuch.mn сайтыг сурталчлах болон 15 хуулийн талаарх богино хэмжээний шторк, эрх зүйн боловсрол олгох киног ард иргэдэд хүргэж байна.

Мөн “Хууль, эрх зүйн мэдээлэл, сурталчилгаа” нэртэй цахим хуудас ажиллуулж байгаа бөгөөд нийт 1000 орчим дагагчтай болсон. Иргэдэд мэдээллийг нээлттэй хүргэх үүднээс шинээр батлагдаж буй хууль тогтоомжууд болон УИХ-аар хэлэлцүүлж байгаа хууль тогтоомжийн талаарх мэдээллүүдийг байршуулж байна.

“Эрх зүйн хөтөч”-ийн булан байгуулахад 5 сая төгрөгийг зарцуулж, Жаргалант сумын Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвийн 1 давхарт буланг нээн тогтмол

ажиллуулж байна. Энэ булангаар иргэд хууль, эрх зүйн анхан шатны мэдээлэл, төрийн байгууллагаас үйлчилгээ авахад ямар материал бүрдүүлэх зэрэг мэдээлэл болон авлигын эсрэг үйл ажиллагааны ном, гарын авлага, тараах материалтай танилцах боломжтой.

“Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх үндэсний хөтөлбөр”, “Иргэний эрх зүйн боловсрол” аймгийн дэд хөтөлбөрийн хүрээнд мэргэшсэн эрх зүйн хөтөч бэлтгэх зорилт тусгагдсан. Тус ажлын хүрээнд 2019 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр эрх зүйн хөтөч бэлтгэх сургалтыг зохион байгуулж сургалтад 17 сумын эрх зүйн ажилтан, Жаргалант сумын 12 багийн нийгмийн ажилтнууд, аймгийн Засаг даргын харьяа 22 агентлагийн хуулийн болон хүний нөөцийн ажилтнуудыг хамруулж нийт 50 эрх зүйн хөтөчийг сурган бэлтгэж батламж гардууллаа.

Монголын Хуульчдын холбооноос жил бүр “Про боно” өдөрлөгийг тэмдэглэдэг бөгөөд 2022 оны өдөрлөгийг аймгийн Хууль, эрх зүйн хэлтэс, Шүүхийн тамгын газар, Прокурорын газар, Өмгөөлөгчдийн холбоо, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх алба, нотариатчид, Улсын бүртгэл, Нийгмийн даатгалын хэлтэс хамтран зохион байгууллаа.

Энэ өдөр 120 иргэнд хууль зүйн үнэ төлбөргүй зөвлөгөө мэдээлэл, төрийн үйлчилгээг хүргэж ажиллав. “Иргэн төвтэй төрийн үйлчилгээний жил”, “Хариуцлагатай тунгалаг төр” хөтөлбөр, “Тайван-Амгалан-Ховдчууд” дэд хөтөлбөрийн хүрээнд аймгийн Засаг даргын Тамгын газар, төрийн байгууллагуудтай хамтран, “Нээлттэй хаалганы өдөр” арга хэмжээг 16 суманд 4500 гаруй иргэнийг хамруулан зохион байгуулж, Гэмт хэрэг, зөрчил, Зөрчлийн тухай хууль, Эрүүгийн хууль, Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хууль бусад холбогдох хууль тогтоомжоор мэдээлэл, сурталчилгаа хийж, 300 гаруй иргэнд хууль, эрх зүйн зөвлөгөө өгч, 18 төрлийн 3000 ширхэг гарын авлага, сэрэмжлүүлэг, зөвлөмжийг тараан, 38 иргэний санал, хүсэлтийг хүлээн авч шийдвэрлэсэн. Арга хэмжээний үеэр иргэдийн дунд хууль тогтоомж, танин мэдэхүйн чиглэлээр “АХА” тэмцээнийг зохион байгуулж, амжилттай оролцсон 18 иргэнийг дурсгалын зүйл, мөнгөн шагналаар урамшуулсан. Ховд телевизтэй гэрээ байгуулан “Сэтгэлзүйн дархлаа” цуврал нэвтрүүлэг хийж иргэдэд хүргэсэн.

Ховд аймаг нь Дарви сумын нутаг Хөшөөтийн уурхайд нүүрс олборлолтын үйл ажиллагаа явуулдаг “МоЭнКо” ХХК-тай хамтран ажиллах гэрээ байгуулж ажилладаг.

Гэрээгээр тус компани нь Хөдөлмөрийн тухай хууль, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд заасан ажил олгогчийн эрх үүргээ бүрэн хэрэгжүүлж, ажилтнуудын эрүүл, аюулгүй орчинд ажиллах нөхцлийг бүрдүүлэх үүргийг хүлээдэг бол Ховд аймаг нь гэрээний хэрэгжилтийн явцад мэргэжлийн болон иргэний нийгмийн байгууллагаар хяналт хийлгэх ажлыг зохион байгуулах үүрэгтэй.

2017 оны 4 дүгээр сард аймгийн ЗДТГ, Хүний эрхийн үндэсний комиссын Ховд аймаг дахь шинжээч, Мэргэжлийн хяналтын болон Цагдаагийн газрын хамтарсан бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсэг хяналт шалгалтыг зохион байгуулж, мөн зөвлөн туслах сургалт сурталчилгааг зохион байгуулан Хөшөөтийн уурхайд ажиллаж байгаа 250 гаруй ажилтныг хамруулан сургалт зохион байгуулсан.

Тус уурхайн үйл ажиллагаанд 2021 оны 8 дугаар сард аймгийн Засаг даргаар ахлуулсан өргөн бүрэлдэхүүнтэй төлөвлөгөөт бус шалгалтыг мөн зохион байгуулсан.

Шадар сайдын 2017 оны 65 дугаар тушаалаар батлагдсан “Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах хуулийн хэрэгжүүлэх орон тооны бус зөвлөлийн ажиллах журам”-ын дагуу аймгийн Засаг даргын 2017 оны А/225 дугаар захирамжаар аймгийн хэрэглэгчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах үндэсний болон орон нутгийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохицуулах, удирдлага зохион байгуулалтаар хангаж, хяналт тавих орон тооны бус зөвлөлийг байгуулан ажиллууллаа.

Орон тооны бус зөвлөлөөс хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах аймгийн дэд хөтөлбөрийг боловсруулж, 2017 оны 12 дугаар сард аймгийн ИТХ-ын тэргүүлэгчдээр батлуулан өнөөг хүртэл хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй компаниудын худалдан борлуулж буй автобензин, дизелийн түлшний үнийн өсөлтийн шалтгаан, давамгайл болон зүй ёсны монополь 7 аж ахуйн нэгжийн санхүүгийн тайлан, зах зээлийн байдалд шалгалт явуулж, дүнг ШӨХТГ-т хүргүүлсэн. “Хувийн хэвшлийг дэмжих нь” сэдэвт бизнес эрхлэгчдийн зөвлөлөгөөнийг 2017 оны 05-р сард зохион байгуулж, бизнес эрхлэгчдэд хууль тогтоомж, орон нутгаас баримталж буй бодлогыг сурталчилж, хувийн хэвшлийг дэмжих стратеги боловсруулж, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газарт хүргүүлсэн.

Бизнес эрхлэгчдийн аймгийн Засаг даргад гаргасан саналын дагуу согтууруулах ундаагаар үйлчлэх тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгжүүдийн

ажиллахыг цагийн хуваарийг уртасгаж, согтууруулах ундаа худалдах, түүгээр үйлчлэх сарын 6 өдрийн хориглолтыг цуцалж, бизнес эрхлэгчдийн нөхцөл боломжийг хангасан.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн хэлтсийн дарга, мэргэжилтэн, Санхүүгийн хяналт, аудитын албаны дарга зэрэг 3 төрийн жинхэнэ албан хаагч сургалтад хамрагдснаар 2017 оны 10 дугаар сард ШӨХТГ-аас орон тооны бус улсын байцаагчийн эрх олгосноор шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр орон нутагт хяналт, шалгалт хийх эрх зүйн үндэслэл бүрдээд байна. Бизнес эрхлэгчдээс өрсөлдөөнийг хязгаарласан, хэрэглэгчийн эрх зөрчигдсөн тухай гомдол, мэдээллийг улсын байцаагч нарт ирүүлээгүй байна.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газраас 2018 онд 61 иргэн, 2019 онд 78 иргэн, 2020 онд 70 иргэн, 2021 онд 66 иргэн, 2022 онд 103 иргэнд хууль зүйн зөвлөгөө өгч анхан шатны баримт бичиг боловсруулахад нь мэргэжил арга зүйн тусламж үзүүлсэн.

Хүүхдийн эрхийг хамгаалах ажлын хүрээнд СӨБ-д хамрагдаж чадахгүй байгаа 1205 хүүхдийн 12.5 хувь нь хүүхэд харах үйлчилгээнд хамрагдсан. Хүүхэд харагч 28 иргэн ажиллаж байна. 2-5 насны 8366 хүүхдээс 7166 СӨБ-ийн үйлчилгээ авсан.

Монгол Улсын Засгийн газрын тогтоолыг хэрэгжүүлэх зорилгоор аймгийн Засаг даргын захирамжаар аймгийн хэмжээнд 5 дугаар сарын 1 хүртэл хугацаанд хурдан морины уралдаан, үсэргээ, сунгаа зохион байгуулахыг хориглож, уралдаанч хүүхдүүдийг гэнэтийн ослийн даатгалд хамруулах арга хэмжээ авч эрсдлийг бууруулах ажлууд хийгдсэн.

Аймгийн жэндериин тэгш байдлыг хангах дэд хөтөлбөрийг батлан оролцогч талуудын хамтын ажиллагааг дэмжиж, Иргэдийн амгалан тайван амьдрах эрхийг хангах зорилгоор “Тайван амгалан Ховдчууд” хөтөлбөрийг 2017-2020 он, 2021-2024 он хүртэл хэрэгжүүлэхээр баталж, төлөвлөгөө гарган хэрэгжүүлж байна.

Захиргааны ерөнхий хуулийн хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” аймгийн Засаг даргын 2017 оны 1 дүгээр сарын 19-ний өдрийн 01 дүгээр албан даалгаврыг гаргаж сум, байгууллагуудад хүргүүлж, хэрэгжилтийн талаарх тайланг 17 сум, 24 байгууллагаас хүлээн авч дүгнэлт хийхэд Захиргааны ерөнхий хуулийг судлан мөрдөж хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд захиргааны байгууллагаас гаргаж байгаа захиргааны акт, захиргааны хэм хэмжээний актад хүний эрхийг хангах, акт батлан гаргахын өмнө тэдний санал бодлыг сонсох, хэлэлцүүлэг өрнүүлэх улмаар иргэдийн

саналд тулгуурлаж эрх зүйн актуудыг батлах зэрэг үйл ажиллагааг сумдын Засаг даргын Тамгын газрууд, аймгийн Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний албан байгууллагууд сайтар зохион байгуулсан байна.

Албан даалгаврын хүрээнд Захиргааны ерөнхий хуулийн хэрэгжилт болон аймаг, сумын Засаг даргын шийдвэрийн хууль зүйн үндэслэлийг хангуулах зорилгоор захиргааны шийдвэрийн хувийн хэрэг, хяналтын хуудас, бусад баримтын загвар, хэрэглэх аргачлалыг боловсруулан аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын даргын 2017 оны А/13 дугаар тушаалаар батлуулж, төсвийн байгууллагын захирагч нарт хэрэгжүүлэх талаар зөвлөмж хүргүүлсэн.

Аймгийн 17 сумын Засаг даргын 3108 захирамж, төсвийн 99 байгууллагын даргын 4521 тушаал, нийт 7629 захиргааны шийдвэрийг татан хянаж, 116 байгууллагын удирдлагад Захиргааны ерөнхий хуулийг хэрэгжүүлж ажиллах талаар дүгнэлт, зөвлөмж хүргүүлээ.

Захиргааны ерөнхий хууль"-ийн сургалтыг сум, байгууллагуудын төрийн албан хаагчдад зориулан нийт 8 удаа 372 хүнийг хамруулан, Захиргааны ерөнхий хуулийн ахисан шатны сургалтанд шинээр томилогдсон сум, багийн Засаг дарга нар, аймгийн Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний байгууллагын удирдлагууд нийт 200 хүнийг, шинээр батлагдсан хуулиудын үзэл баримтлалыг танилцуулах сургалтад 200 орчим хүнийг тус тус хамруулан зохион байгуулав.

Тус сургалтын зорилго нь Захиргааны ерөнхий хуулийг нэг мөр хэрэглэх, захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд оролцогчдын эрхийг хангах, захиргааны шийдвэрт тэдний санал бодлыг тусгаж, оролцоог нэмэгдүүлэх ингэснээр захиргааны актын эрх зүйн зөрчлийг бууруулах, оролцогчдын хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах явдал юм.

Улс төрийн эрх, эрх чөлөө:

Монгол Улсын иргэний сонгуульд санал өгөх эрхийг хангах зорилгоор шилжих хөдөлгөөний болон баримт бичгийн зөрчлийг арилгах, давхцахгүй өгөгдөлд суурилсан мэдээллийн санг үүсгэх арга хэмжээг улсын хэмжээнд нэгтгэн зохион байгуулсан.

Монгол Улсын иргэн нь аль ч шатны сонгуульд санал өгөх эрх нь нээлттэй ба иргэний баримт бичгийн зөрчил нэг үеэ бодвол багассан. Иргэний улсын бүртгэлийн программ нь бүрэн цахимжиж, мэдээллийн сангийн аюулгүй байдал баталгаатай болсон.

Сонгуулийн насны иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх зорилгоор 2020 онд 5 төрлийн шторк, мэдээллийг аймгийн албан ёсны сайт болон орон нутгийн 2 телевизээр нэвтрүүлж давхардсан тоогоор 12500 хүнд мэдээллийг хүргэж ажилласан.

Өмчлөх эрх:

Иргэний хуульд шинэ зохицуулалт болон орсон Франчайзын гэрээний талаарх мэдлэг олгох 2 цагийн сургалтыг 2015 оны 3 дугаар сард аймгийн ЗДТГ-ын Хууль, эрх зүйн хэлтсээс аймгийн 17 сумын Засаг даргын Тамгын газрын дарга, хууль, эрх зүйн мэргэжилтэн нарт зохион байгуулсан.

2020 онд давхардсан тоогоор 9400 гаруй иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагуудад төрийн үйлчилгээг үзүүлж, тэдгээрээс газрын харилцаатай холбоотой нийт 1450 өргөдөл, 798 албан бичгээр ирүүлсэн хүсэлтийг хүлээн авч, үүнээс 1230 өргөдлийг аймаг, сумын Засаг даргын захирамжаар шийдвэрлэж, 690 бичгийн хариуг хугацаанд нь хүргүүлж, 95 өргөдлийг газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй, газрын зөрчил маргаантай шалтгаанаар хариу мэдэгдэх хуудсаар буцаасан байна.

2020 онд Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний дагуу Үйлдвэр үйлчилгээний зориулалтаар 37 иргэн, аж ахуй нэгж байгууллагад 11,27 га, төсөвт байгууллагын хэрэгцээнд 16 байгууллагад 24,02 га, гэр бүлийн хэрэгцээнд шинээр 195 иргэнд 21,6 га, шинээр хашааны газар эзэмших хүсэлтэй 60 иргэнд 4,87 га газрыг тус тус олгосон бөгөөд газрын зөрчил маргаантай 1,33 га газрыг албадан чөлөөлж, ухагдаж эвдэрсэн 10,7 га газрыг нөхөн сэргээж, 52044,8 га газрыг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авах ажлуудыг тус тус гүйцэтгэсэн ба 2020 оны газар зохион байгуулалтын хэрэгжилт 85 хувийн биелэлттэй байсан байна.

Тэгвэл 2021 онд Гэр бүлийн хэрэгцээний зориулалтаар шинээр өмчлүүлэх 62,09 га, Гэр бүлийн хэрэгцээний зориулалтаар эзэмшиж байгаа газрыг өмчлөх газар 17,1 га, Гэр, орон сууцны хашааны зориулалтаар эзэмшүүлэх газар 33,54 га, Иргэн аж ахуй, нэгж байгууллагад дуудлага худалдаагаар эзэмшүүлэх 33,4 га, Төсөвт байгууллагын зайлшгүй хэрэгцээнд олгох газар 13,78 га-г төлөвлөснөөс 2021 оны газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт

Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш 2021 оны байдлаар Ховд аймгийн 13149 иргэн буюу нийт хүн амын 14.4 хувь нь газар нэг удаа үнэгүй өмчилсөн бол 2022 онд аймгийн хэмжээгээр нийт 621 иргэн газраа

өмчилсөн ба үүнээс одоо эзэмшиж байгаа газраа өмчилсөн 163 иргэн, шинээр газраа өмчилсөн 458 иргэн байна. Иргэдэд өмчлүүлсэн газрын нийт хэмжээ нь 104,3 га байна.

2022 оны 11 сарын байдлаар аймгийн хэмжээнд иргэнд 873 нэгж талбар төлөвлөснөөс 621 иргэнд газрыг гэр бүлийн хэрэгцээний зориулалтаар үнэгүй өмчлүүлж мэдээллийн санд оруулснаар газар өмчилсөн иргэдийн тоо 13770 болж, аймгийн хэмжээнд газар өмчлөл 15.2 хувьтай байна.

Газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтөөс харахад иргэний газар өмчлөх эрхийн хэрэгжилтийг хангах, өмчлөлийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг цаашид хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Нийгэм, соёлын эрх:

Сумдын соёлын төвүүдийн үйл ажиллагааг жигд сайжруулж, хөдөөгийн хүн амын соёлын үйлчилгээг дээшлүүлэх чиглэлээр нийт сумын соёлын төвийн дунд болзолт уралдаан зарлаж дүгнэх ажлын хүрээнд:

- Орон нутагт соёлын арга хэмжээ зохион байгуулсан тоо 18
- Соёлын өвийн үзлэг тооллог зохион байгуулсан хувь 100
- Шинээр туурвисан уран бүтээлийн тоо 4
- Номын сангийн баяжилтын санхүүжилт 1.0 сая хүртэл
- Музейн сан хөмрөгийн арга хэмжээ 11 цуврал
- Угийн бичиг хөтөлж хэвшсэн өрхийн хувь 30
- Соёлын б/бус өвийг өвлөн уламжлагч нийт 924
- Биеийн тамир спортын арга хэмжээнд хамрагдагсдын тоо 28950
- Соёлын төвийн мэргэжилтэй боловсон хүчний хангалтын хувь 85.0
- Спортоор хичээллэгчдийн тоо 650
- Идэвхитэй хөдөлгөөнөөр тогтмол хичээллэгчид 5800
- Бие бялдрын хөгжлийн чийрэгжилтийн түвшин тогтоох сорилд хамрагдагчийн тоо covid-19 халдвартай холбоотой 2020 онд хийгдээгүй.

Гэр бүлийн хүчирхийллийн гэмт хэргийн илрүүлэлтэд анхаарч урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохион байгуулж, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллаж байна.

Аймгийн хэмжээнд 2022 онд хүүхэд холбогдсон хэрэг 5, хохирогч болсон 14 хүүхэд байгаа бөгөөд Аймгийн хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хороо 5 удаа хуралдаж

хариуцсан байгууллагуудад чиглэл өгч хохирогчийн өмгөөллийн зардалд 4 сая төгрөг гарган эгүүлэн буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлсэн байна.

Ховд аймгийн Эрүүл мэндийн газраас Ховд телевиз болон хэвлэл мэдээллийн бусад байгууллагатай хамтран эрүүл мэндийн боловсрол олгох, мэдлэг хандлагыг дээшлүүлэх, сургалт сурталчилгааны 18 удаагийн нэвтрүүлэг, 68 төрлийн инфографик явуулж нийт 84575 хүн хамрагдсан байна.

Тусгай хэрэгцээ, онцлог эрх ашиг бүхий бүлгийн эрх: Орлого багатай өрхүүдэд хямд үнэтэй нийтийн болон амины орон сууцтай болох хөтөлбөр хэрэгжүүлж, “Хашаандаа сайхан амьдарцгаая” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байна.

“Хашаандаа сайхан амьдарцгаая” хөтөлбөрийн хүрээнд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар Ховд аймгийн төв Жаргалант сумын Тахилт, Бичигт, Цамбагарав багуудад 130 айлыг цэвэр, бохир усны шугам сүлжээнд холбогдсон. Орон нутгийн төсвөөр 450сая төгрөг батлагдсанаас Хайрхан багт- 150 сая буюу 300ш хашааны дааман, Бугат-150сая, Бичигт-50сая, Наран-100сая төгрөгөөр багуудад угсармал бетон хашаа тус тус хийж гүйцэтгэн хүлээлгэн өгсөн. Мөн улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар Наран багт 25 сая төгрөгний 19 айлын модон хашааг даамангийн хамт хийж гүйцэтгэн хүлээлгэн өгсөн. Ажлын явц-100 хувьтай хэрэгжиж байна.

Аймгийн ЗДТГ-аас 2017 онд барилга, орон сууц барьдаг компанийн удирдлага, инженерүүд, аймгийн үйлдвэрчний эвлэл, Мэргэжлийн хяналтын газар хамтран шинээр баригдаж буй орон сууц, төрийн байгууллагуудын байранд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн саадгүй нэвтрэх боломж бүрдүүлэн, тусгай стандартыг мөрдүүлэх, барилга хүлээн авах улсын комисс энэ шаардлагыг харгалзаж хүлээн авах акт үйлдэх, ажлын даалгаварт тусгайлан заах зэрэг чиглэлээр хамтарсан уулзалтыг зохион байгуулж, харилцан шийдэлд хүрсэн.

Ингэснээр хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд төрийн үйлчилгээг саадгүй авах, орон байрандаа ая тухтай амьдрах, бэрхшээл саадгүй нэвтрэх нөхцөл бүрдэж байна.

“Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д тусгагдсан Төрийн бүтээмжийг сайжруулах шинэчлэлтийг хэрэгжүүлэх, төрийн байгууллага цахим хэлбэрээр үйлчилгээ үзүүлэх шаардлагыг тогтоох, байгууллага, албан тушаалтан иргэнтэй шууд харьцах замаар үйлчилгээ үзүүлдэг байдлыг халах арга хэмжээг үе шаттай авч аймагт үйл ажиллагаа явуулж байсан “Нэг цонхны үйлчилгээ”-г 2022 оны 4 дүгээр сарын 18-ны өдрөөс операторын хэлбэрээр үйлчилгээ үзүүлдэг “Үйлчилгээний нэгдсэн төв” болгон

өөрчлөн зохион байгуулж 13 хүний бүрэлдэхүүнтэй ба үйлчилгээний нэгдсэн төвд 6 байгууллагын 10 мэргэжилтэн байнгын сууж 8300 иргэнд 160 гаруй төрлийн үйлчилгээг нэг дороос түргэн шуурхай хүргэн ажилласан байна. Мөн бүх сумдад операторуудаар дамжуулан иргэн, хуулийн этгээдэд төрийн зарим үйлчилгээг цахим хэлбэрээр 2592 иргэнд 54 төрлийн лавлагааг гаргаж үйлчилсэн. Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам, e-mongolia академитай хамтран иргэд болон төрийн албан хаагчдад цахим хэрэглээний мэдлэг, ур чадвар олгох сургалтыг зохион байгуулсан. Аймгийн хэмжээнд 21 байгууллагын 66 төрлийн үйлчилгээг цахимжуулж e-mongolia системд нэгтгэлээ. Мөн төрийн үйлчилгээг ирж авч чадахгүй байгаа 80-аас дээш настай өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй, хөдөлмөрийн чадвараа түр алдсан, 0-2 настай хүүхдээ харж буй иргэдэд хүрч үйлчилж байгаа ба хүсэлтээ ирүүлсэн 2 иргэнд үйлчилгээ үзүүлсэн байна.

Нэг. Хууль зүйн туслалцааны төвийн Ховд салбарын мэдээлэл

№	Үзүүлэлт		2019	2020	2021	2022
1	Хүлээн авсан хэргийн тоо		25	21	15	25
2	Холбогдогчийн тоо		30	21	17	26
3	Насанд хүрээгүй		9	1	2	7
4	Бичиг үсэг тайлагдаагүй иргэн		17	6	4	11
5	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн		-	-	-	1
6	Хууль зүйн зөвлөгөө авсан иргэдийн тоо		242	229	130	98
7	Гэмт хэргийн ангилал	Хүнд гэмт хэрэг	8	6	4	9
		Хөнгөн гэмт хэрэг	17	15	11	16

2022 онд 9 хүнд гэмт хэрэг, 16 хөнгөн гэмт хэрэгт холбогдсон нийт 25 яллагдагчийн эрх ашгийг хамгаалахаар өмгөөлөгчөөр оролцож, хуулийн хүрээнд эрх ашиг сонирхлыг хамгаалан ажилласан байна. Мөн түүнчлэн 2022 онд нийт 98 хүнд хууль зүйн анхан шатны зөвлөгөө өгч, шаардлагатай бичиг үсэг мэдэхгүй, эрх ашиг нь зөрчигдсөн, зөрчигдөж болзошгүй иргэнд гомдол, өргөдөл, нэхэмжлэл боловсруулж өгч ажилласан. Мөн түүнчлэн Бэлгийн хүчирхийлэлийн хохирогчийн өмгөөлөгчөөр

оролцож, эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад холбогдох эмчилгээний зардал, сэтгэл санааны хохирлыг гаргуулж ажилласан байна.

Хоёр. Сургалт сурталчилгааны мэдээлэл

№	Хууль зүйн сургалт, сурталчилгааны чиглэлээр хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ
1	2019 оны 01 дүгээр сарын 7-8 нд аймгийн бүх сургуулиудын нийгмийн ажилтнууд, дотуур байрны багш, менежерүүдэд зориулсан сургалтын хөтөлбөрт тусгуулж “Төлбөрийн чадваргүй хүмүүсийн хууль туслалцаа авах эрх ба хэрэгжүүлэх арга” сэдвээр 68 хүнд 1 цагийн сургалт зохион байгуулсан.
2	2019 оны 1 дүгээр сарын 11-ний өдөр Жаргалант сумын 9 дүгээр цэцэрлэгийн багш ажилчдад “Хүний эрхийн тухай”, “Хууль туслалцаа авах эрх ба хэрэгжүүлэх арга”, Хөдөлмөрийн тухай хууль, Ёс зүйн тухай зэрэг сэдвээр 4 цагийн сургалт зохион байгуулсан.
3	2019 оны 01 дүгээр сарын 23-ны өдөр нийт сумдын мал эмнэлгийн мэргэжилтнүүдэд “Захиргааны ерөнхий хууль” “Төрийн албаны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга” сэдвээр 71 хүнд 2.5 цагийн сургалт явуулсан болно.
4	2022 оны 04 дүгээр сарын 25-нд Манхан суманд очиж 152 иргэнд хууль зүйн зөвлөгөө өгч, сургалт хийж, АСК тэмцээний ерөнхий шүүгчээр ажилласан.
5	Аймгийн ЗДТГ, Монголын Өмгөөлөгчдийн Холбооны Ховд аймаг дахь салбартай хамтран жил бүр Про-Боно өдөрлөгөөр иргэдэд хууль зүйн зөвлөгөө өгч ажиллаж байна.
6	2020 оны 1 дүгээр сард Хүүхэд хамгаалагч, Хүний эрхийн салбарын ажилтантай хамтран хөгжлийн бэрхшээлтэй зорилтод бүлгийн иргэдэд зориулсан хууль зүйн мэдлэг олгох сургалтыг зохион байгуулж, нийт 30 хүнд хамрагдав.
7	2021 онд “Түр хамгаалах байрны ажилтануудыг чадавхжуулах” сургалтыг Аймгийн ЦГ, ЗДТГ-ын хууль зүйн хэлтэс, ГБХЗГазартай хамтран зохион байгуулсан.
8	2022 оны 05 дугаар сарын 03-ны өдөр Ховд Их сургуулийн Хууль, эрх зүйн ангийн 3-р курсын 30 оюутанд Хууль зүйн туслалцааны төвийн талаар мэдээлэл өгч ажилласан.
9	Жил бүр аймгийн Цагдаагийн газар, аймгийн ГБХЗГ-тай хамтран нийгмийн зорилтод бүлэгт “Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх”, “Хууль зүйн анхан шатны зөвлөгөө” сэдвээр гэр бүлийн хохирогчид зохиулсан сургалт болон бусад сэдвээр сургалт зохион байгуулж хамтран ажиллаж байна.

Улсын өмгөөлөгч нь хууль зүйн туслалцаа шаардлагатай бичиг үсэг мэддэггүй, төлбөрийн чадваргүй үйлчлүүлэгчийн эрх ашгийг хуулийн хүрээнд хангах, шүүх хуралдаанд үйлчлүүлэгчийн эрх зүйн байдлыг дээрдүүлэх байр сууринаас оролцох, эсхүл гэм буруу, зүйлчлэлийн хувьд маргаж өмгөөллийн ажиллагаа явуулдаг.

Мөн үйлчлүүлэгчийн эрх ашгийг хангах үүднээс мөрдөн байцаалтын шатнаас эхлээд хуулийн хүрээнд ажиллагаа явуулахад хяналт тавих, эрх нь зөрчигдөхөөс сэргийлэх, хүсэлт гаргах, ажиллагаа хийлгэх зэрэг үйлчлүүлэгчийн эрхийг ханган ажиллаж байна.

Хууль зүйн туслалцааны төвийн Ховд аймаг дахь улсын өмгөөлөгчийн ажиллах нөхцлийг сайжруулах, үйлчлүүлэгчийн эрх ашгийг хамгааллахын тулд үйл ажиллагаа явуулах орчин байраар хангаж, хууль зүйн зөвлөгөө шаардлагатай хүмүүсийн хууль зүйн ойлголтыг дээшлүүлэх, хууль мэдэх эрхийг ханган орон байр, тоног төхөөрөмжөөр бүрэн хангаж 2019 онд 20,000,000 төгрөгөөр албаны байрыг тохижуулсан.

Өрхийн аж ахуйн түвшинд 2022 онд 68 иргэний төсөлд 229.0 сая төгрөгийн эргэн төлөх нөхцөлтэй санхүүгийн дэмжлэг үзүүлсэн бөгөөд Ховд аймгийн хэмжээнд байнгын ажлын байр 327, улирлын 23, түр 14 ажлын байр бий болсон.

Гуравдугаар бүлэг. Тулгамдсан хүний эрхийн зөрчлийн талаар :

Ховд аймагт хүний хөдөлмөрлөх эрхтэй холбоотой гарсан 4 жилийн хугацаанд шүүхээр шийдвэрлэгдсэн зөрчлийн талаарх баримтад тулгуурлан тусгалаа. Ховд аймгийн Жаргалант сумын ерөнхий боловсролын 3 дугаар сургуулийн захирал Д.Гантогтоо нь шүүхэд Ховд аймаг дахь сум дундын иргэний хэргийн анхан шатны шүүхэд нэхэмжлэл гаргасан байдаг. Нэхэмжлэлийн шаардлага нь Ховд аймгийн засаг даргын 2018 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдрийн А\866 дугаартай “Захирамж хүчингүй болгох тухай” захирамжийг хүчингүй болгуулах тухай гомдол байдаг. Хариуцагчаар Ховд аймгийн Засаг дарга татагдсан ба нэхэмжлэлийг хүлээн аваад хариу тайлбар гаргасан. Тайлбарт : Ховд аймгийн Засаг даргын 2019 оны А\866 захирамж нь хуульд нийцсэн захирамж бөгөөд Ховд аймгийн Засаг даргын орлогч Ш.Батсүх нь 7 хоногын хугацаанд Засаг даргын эрх, үүргийг хэрэгжүүлэхдээ “Төрийн үйлчилгээний албан тушаалтныг сонгон шалгаруулах журам”-д заасан удирдах албан тушаалтаны сул орон тоо гарах бүрт сонгон шалгаруулалт явуулна гэснийг зөрчин сонгон

шалгаруулалтад онооны дарааллаар 3-т орсон Д.Гантогтоог шууд томилон Төрийн албаны тухай хууль болон дээрх журмыг зөрчсөн тул Д.Гантогтоог томилсон нь хууль зөрчсөн тул Засаг дарга 2019 оны А\866 дугаар захирамжаар Засаг даргын орлогч Ш.Батсүхийн гаргасан 2018 оны 09 дүгээр сарын 21-ны өдрийн Б\49 дугаартай захирамжийг хүчингүй болгосон. Мөн Монгол улсын Ерөнхий сайдын 2018 оны 09 дүгээр сарын 21-ны өдрийн захирамжаар Б.Дүгэржав гэдэг хүн томилогдсон байхад Засаг даргын орлогч Ш.Батсүх нь эрх мэдлээ хэтрүүлсэн байдаг. Ховд аймгийн Засаг даргын 2018 оны А\866 дугаартай захирамж нь Д.Гантогтоогийн хөдөлмөрийн харилцааг дуусгаж байгаа захирамж биш хууль бус захирамжийг хүчингүй болгож захиргааны акт тул тус захирамжтай холбоотой маргааныг захиргааны хэргийн шүүх харьяалан шийдвэрлэх ёстой гэдэг тайлбарыг өгсөн. Мөн тус сургуулийн захирлын сонгон шалгаруулалтад онооны дарааллаар 1-д орсон Л.Чулуунбаатарыг томилохтой холбогдуулан Д.Гантогтоог сургуулийн захирлын үүргийг түр орлон гүйцэтгэгчээс чөлөөлөх тухай Аймгийн Засаг даргын 2019 оны 02 дугаар сарын 26-ны өдрийн Б\11 дугаартай захирамжийг хүчингүй болгуулахаар Д.Гантогтоо нь нэхэмжлэлийн шаардлагаа нэмэгдүүлсэн. Ховд аймаг дахь сум дундын иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шүүгчийн захирамжаар уг захиргааны акттай холбоотой маргаан нь захиргааны хэргийн шүүхийн харьяалалын маргаан байх тул хүлээн авахаас татгалзаж шийдвэрлэсэн боловч нэхэмжлэгчийн гомдлын шүүгчийн захирамжийг 3 шүүгчийн бүрэлдэхүүнтэй хянаад иргэний хэргийн шүүхийн харьяалалын маргаан гэж шийдвэрлэсэн тул иргэний хэргийн шүүх шийдвэрлэхээр болсон. Ийнхүү шүүх хэргийн харьяалалыг буруу тогтоосонтой холбоотойгоор дээрх 2 иргэний эрх зөрчигдөж эхэлсэн байдаг. Ховд аймгийн Боловсрол, соёл урлагын газраас зохион байгуулсан тус сургуулийн захирлын сул орон тооны сонгон шалгаруулалтад онооны дарааллаар Л.Чулуунбаатар 1-д орсон, ажлаа хүлээн авах шаардлагатай байсан. Гэтэл шүүх буруу харьяалал тогтоосноос гадна 2019 оны 03 дугаар сарын 01-ны өдрийн 153\Ш32019\00437 дугаартай захирамжаар “ Ховд аймгийн Засаг даргын 2018 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдрийн А\866 дугаартай захирамжийг хүчингүй болгох тухай захирамжийг хэрэгжүүлэхгүй, ажил хүлээлцэхгүй байхыг хариуцагчид даалгаж шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ авч шийдвэрлэсэн. Энэ нь иргэн Л.Чулуунбаатарын хөдөлмөрлөх эрхийг шууд зөрчсөн шийдвэр байсан. Зүй нь нэхэмжлэгч тал ажлаа хүлээлгэн өгөөд маргааныг үргэлжлүүлэн явуулах нь бодит байдалд илүү тохирхоор байсан. Энэ маргаантай

холбоотой тус сургуулийн олон зуун хүүхэд, багш нарын эрх зөрчигдөх талаар шүүхэд тайлбарласан боловч шүүх захирамжийн үндэслэлдээ ямар нэгэн үндэслэл заалгүйгээр энэ арга хэмжээг авсан. Л.Чулуунбаатар нь Завхан аймагт сургуулийн менежерээр ажиллаж байгаад дээрх сонгон шалгаруулалтад орж 1-д орсон тул томилогдсон захирамж гармагц орон байраа зарж, эхнэр хүүхдүүдийн хамт Ховд аймагт шилжин ирсэн байдаг. Шүүгчийн захирамжаар ажлаа хүлээн авах боломжгүй болсон бөгөөд өөрийнх нь болон эхнэр хүүхдийнх нь эрх зөрчигдөж тухайн гэр бүл хүнд байдалтай болсон байдаг. Засаг дарга болон Засаг даргын тамгын газрын зүгээс шүүхийн шийдвэрийг зөрчиж болохгүй байсан. Мөн Д.Гантогоо нь Авлигатай тэмцэх газар болон Кибер гэмт хэрэгтэй тэмцэх тасаг, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар, төрийн албаны зөвлөлд Ховд аймгийн боловсрол, соёл, урлагийн газраас зохион байгуулсан 3 дугаар сургуулийн захирлын сонгон шалгаруулалттай холбоотой асуудал, Ховд аймгийн засаг дарга, холбогдох нэр бүхий хүмүүсийг шалгуулсан байдаг ба дээрх газруудаас сонгон шалгаруулалтад ямар нэгэн байдлаар нөлөөлсөн гэх үндэслэл тогтоогдоогүй, хууль хэрэгжүүлж ажилла гэсэн хариу хүргүүлсэн байдаг. Цагдаагийн газарт энэ асуудалтай холбоотой хэрэг хянагдаж байгаа үндэслэлээр хэргийг түдгэлзүүлсэн бөгөөд 2020 оны 03 дугаар сарын 16-ны өдөр сэргээсэн. Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх 2020 оны 06 дугаар сарын 17-ны өдрийн 153\ШШ2020\00415 дугаартай шийдвэрээр Д.Гантогоог 3 дугаар сургуулийн захирлын албан тушаалд эгүүлэн тогтоож шийдвэрлэсэн. Ингэхдээ шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ хэвээр болохыг дурьдсан байдаг. Хариуцагч болон гуравдагч этгээд Л.Чулуунбаатарын гомдлын дагуу ховд аймгийн эрүү, иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх хэргийг 2020 оны 10 дугаар сарын 06 –ны хянан хэлэлцээд 31 дугаартай магадлалаар анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээн шийдвэрлэсэн. Монгол улсын дээд шүүх гуравдагч этгээд болон хариуцагчийн гомдлын дагуу хэргийг хянан хэлэлцээд тухайн актын маргаан нь захиргааны хэргийг шүүхийн харьяаллын маргаан гэж дүгнэсэн байдаг. Ингээд хэргийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн, шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах арга хэмжээ хүчингүй болсон хэрэг 3 жилийн шийдэгдсэн тул Л.Чулуунбаатарын ажлыг хүлээлцүүлэх гэхэд Д.Гантогоо засаг дарга болон ажлын хэсгийг авлигатай тэмцэх газарт өгч шалгуулсан бөгөөд үүнтэй зэрэгцүүлэн Ховд аймаг дахь захиргааны хэргийн шүүхэд нэхэмжлэл гаргасан байдаг. Хариуцагчийн зүгээс мөн хариу тайлбараа өгсөн байдаг бөгөөд захиргааны хэргийн анхан шатны

шүүх 2022 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн 27 дугаартай шийдвэрээр нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн. Нэхэмжлэгчийн гомдлын дагуу захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх хэргийг хэлэлцээд 2023 оны 01 дүгээр сарын 04-ны өдрийн 22\МА2023\002 дугаартай магадлалаар хэргийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгон шийдвэрлэсэн. Монгол улсын дээд шүүхийн захиргааны хэргийн танхимын нийт шүүгчдийн хуралдааны 2023 оны 03 дугаар сарын 21-ны өдрийн 102 дугаартай тогтоолоор нэхэмжлэгчийн гаргасан гомдлыг хяналтын шатны захиргааны хэргийн шүүх хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээс татгалзаж шийдвэрлэсэн. Энэ бүхнээс дүгнэхэд Л.Чулуунбаатар гэдэг иргэний хөдөлмөрлөх эрх 4 жил 1 сар зөрчигдсөн бөгөөд тухайн гэр бүлд санхүүгийн болон эдийн засгийн хүнд дарамт үүсч үүнтэй холбоотойгоор гэр бүлийн ялангуяа хүүхдүүдийн эрх зөрчигдсөн болох нь харагдаж байгаа юм. Мөн шүүхийн харьяалалыг зөв тодорхойлоогүйгээс Л.Чулуунбаатар иргэний хэргийн шүүхийн хэрэг хянан шийдвэрлэх хугацаан болох 3 жилийн цалин хөлсний асуудлыг Д.Гантогоогоос нэхэмжлэх, эсвэл шүүхээс нэхэмжлэх эсэх нь тодорхойгүй хохирхоор нөхцөл байдал үүссэн байдаг. Шүүх шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтэй холбоотой гуравдагч этгээдэд учирсан хохирлыг нэхэмжлэгч буюу хүсэлт гаргасан этгээд хариуцахаар заасан байдаг боловч тухайн шүүхийн харьяалалыг шүүх тогтоосон тул Д.Гантогоогоос шууд нэхэмжлэх боломжгүй байгаа. Нөгөө талаас энэ 4 жилийн хугацаанд Д.Гантогоо өөрөө байнгын шүүхийн асуудалтай, сэтгэл санаа тогтворгүй байсан байдаг. Эдгээр иргэд шүүхэд итгэх итгэл алдарч байгаагаа ч хэлж байсан. Төрийн байгууллагын албан тушаалтан болон шүүхийн буруутай үйл ажиллагаанаас болж энэ 2 иргэн хоёулаа хохирсон байдаг.

Холбогдох шүүхийн шийдвэрүүдийг хавсаргав.

Дөрөвдүгээр бүлэг. Санал, дүгнэлт :

Хүний эрхийг хангах үндэсний хөтөлбөрийг цаашид үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх шаардлагатай гэж үзэж байгаа. Учир нь уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх нь Монгол улсын Засгийн газар болон Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлөөс хэрэгжүүлж буй урт болон дунд хугацааны зорилттой нийцнэ. Хүний эрх, эрх чөлөөг хангах асуудал нь аль улс орны тэр дундаа манай орны язгуур эрх ашиг болон үндсэн хуулиар олгосон иргэний

эрхийн баталгаа болох юм. Үүний тулд дараах үйл ажиллагааг хөтөлбөрт зайлшгүй тусгах ёстой гэж үзэж байгаа.

1. Орон нутагт төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжин идэвхжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай. Ингэхийн тулд Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд заасны дагуу хуульд заасан иргэдийн эрх, эрх чөлөөний талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх, энэ талаарх сургалт, сурталчилгааг төрийн байгууллага биш төрийн бус байгууллага явуулдаг байх, төрийн байгууллагууд дэмжлэг үзүүлдэг байх.
2. Хүний эрхийн мэргэшсэн хуульчдийг бэлтгэх асуудлыг их, дээд сургуулийн боловсролын системд нэвтрүүлэх.
3. Зарим хуульд заасан хүний эрхийн зөрчилтэй заалтыг өөрчлөх. Жишээлбэл : Тухайн орон нутагт газрын ховор элементийн хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг олгох тохиолдолд тухайн орон нутгийн иргэдийн нийтийн хурлын саналыг авдаг байх. Энэ нь маш чухал ач холбогдолтой бөгөөд манай аймгийн хувьд иргэдийн олонх нь санал тавьдаг тулгамдсан асуудал болоод байгаа.
4. Улсын их хурлаар батлагдаж байгаа хуулийн төслүүдэд Хүний эрхийн Үндэсний комиссын шинжээчид дүгнэлт зөвлөмж өгдөг байх асуудлыг шийдвэрлэх.
5. Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээ үзүүлэгч өрхийн болон сумдын эмнэлгийн бүтэц үйл ажиллагааны стандартыг шинэчлэн боловсруулах
6. Хог хаягдал болон аюултай хог хаягдлын улсын хэмжээний менежментийн төлөвлөгөө, шинэчилсэн стандарттай болох

Эдгээр үйл ажиллагаа нь тулгамдаж байгаа асуудал болж байна. Ховд аймгийн Засаг даргын тамгын газарт хүний эрхтэй холбоотой гомдол 2022 онд 222, 2023 оны байдлаар 65 ирсэн бөгөөд эдгээрийн ихэнх нь газар өмчлөх болон дулааны шугам сүлжээ, халаалттай холбоотой гомдол байдаг. Ховд аймгийн хэмжээнд дулааны шугам сүлжээний шинэчлэлийг үе шаттай хийж байгаа бөгөөд "Ховд дулааны станц"ТӨХК-ийн өргөтгөлийн ажлыг эхлүүлсэн, 2032 онд 50 хувьд хүргэхээр төлөвлөн ажиллаж байна. Хөндлөнгийн байгууллагын дүгнэлт, саналыг хавсаргав.

ТАЙЛАН НЭГТГЭСЭН : ЗДТГ-ЫН ТЗУХ-ИЙН ДАРГА

Б.ГАНБОЛД

ХЭЗХ-ИЙН ДАРГА

Н.ГАНЗОРИГ

ХЭЗХ-ИЙН АХЛАХ МЭРГЭЖИЛТЭН

Ч.ЭРДЭНЭБАТ

ТАЙЛАНГ ХЯНАСАН : ЗДТГ-ЫН ДАРГЫН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН

ГҮЙЦЭТГЭГЧ

Б.БАЯРСҮХ

“Шинэ эвлэл орон нутгийн сэтгүүлчдийн холбоо” НҮТББ болон “Ховдын толь сонин” НҮТББ-ууд нь орон нутагт нийтийн эрх ашгийг болон хүний эрхийг хамгаалахтай холбогдсон үйл ажиллагааг дүрмийн чиг үүргийнхээ дагуу 2017 оноос хэрэгжүүлэн ажиллаж ирсэн бөгөөд Ховд аймгийн ЗДТГ-аас хэрэгжүүлсэн хүний суурь эрхийг хангах үйл ажиллагааны тайлантай холбогдуулан дараах дүгнэлт, саналыг гаргаж байна.

Ховд аймгийн ЗДТГ-ын хүний суурь эрхийг хангах үйл ажиллагааны тайланд:

Иргэний нийгэм, хэвлэл мэдээлэлтэй хамтарсан уулзалт сургалтуудыг 2016, 2017, 2018, 2019, 2022 онуудад зохион байгуулсан, энэ талаар сурталчилгаа явуулсан, 2017 онд “Хууль журам миний амьдралд аян өрнүүлсэн, иргэдэд хууль эрх зүйн зөвлөгөө өгсөн, 2019 онд “Эрх зүйн боловсролыг иргэн бүрт” аян өрнүүлсэн, хэвлэл мэдээллийн 2 байгууллагатай гэрээ байгуулж ажилласан, “Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх” үндэсний хөтөлбөр, “Иргэний эрх зүйн боловсрол” аймгийн дэд хөтөлбөрийн хүрээнд төрийн албан хаагчдын дунд эрх зүйн хөтөч бэлтгэх сургалт хийсэн, нээлттэй хаалганы өдөрлөг зохион байгуулсан, Хүүхдийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр хурдан морь унаач хүүхдүүдийг даатгалд хамруулсан, Захиргааны ерөнхий хуулийн хэрэгжилтэнд хяналт тавьж дүгнэсэн, сургалт зохион байгуулсан, газар өмчлүүлэх ажлын явц, тайланг хүлээн авч дүгнэсэн, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн сэргээн засах төвийн барилга бариулсан гэх зэрэг ажлуудыг хийж гүйцэтгэсэн тухай бичжээ.

Манай байгууллагын зүгээс хөндлөнгөөс харснаар эндээс бодитой хийгдсэн гэхээр ажлуудыг дурьдвал төрийн албан хаагчдын дунд эрх зүйн хөтөч бэлтгэх сургалт явуулж, дурьдагдсан төрийн байгууллагуудыг сертификат бүхий эрх зүйн хөтөчтэй болгосон, Жаргалант суманд эрх зүйн хөтөч булан байгуулсан, e-khutuch.mn цахим сайтад төрийн үйлчилгээний тухай загвар мэдээллийг оруулж байршуулсан, нээлттэй хаалганы өдөр зохион байгуулсан хүүхдийн эрх зөрчигдсөн асуудлаар арга хэмжээ авч хохирогч хүүхдийн өмгөөллийн зардалд 4.0 сая төгрөгийг зарцуулан, буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлсэн, “Хашаандаа сайхан амьдрая” хөтөлбөр хэрэгжүүлж байгаа, нэг цонхны үйлчилгээг нэвтрүүлэн ажиллаж байгаа, төрийн зарим үйлчилгээг (мэдээлэл, лавлагааг) цахимаар олгож үйлчлэх нөхцлийг бүрдүүлсэн зэргийг нэрлэж болох байна.

Мөн бидний ажиглаж байгаагаар эрх зүйн хөтөчийг сургаж бэлтгэсэн, зарим сумын ЗДТГ-т эрх зүйн хөтөч булан байгуулсан, нээлттэй хаалганы өдрүүд зохион байгуулж, иргэдэд тодорхой хэмжээний мэдээлэл өгсөн, эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх үйлчилгээг

тогтмолжуулахыг хичээж байгаа зэрэг нь хүний эрхийг хангах үндэсний механизмыг бий болгоход чиглэгдсэн сайшаалтай ажлууд юм.

Тайлантай холбогдуулан цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлуудын талаар дурьдвал:

1. Тайлангийн агуулгыг бүхэлд нь авч үзвэл хүний суурь эрхийг хангах, "...хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрхийг зөрчихтэй тэмцэх, зөрчигдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх"-д (Үндсэн хуулийн 19.1 дэх заалт) чиглэгдсэн гэхээсээ илүү хууль сахиулах, хэрэгжүүлэхтэй холбоотой байнгын чиг үүргийнхээ дагуу хэрэгжүүлж, холбогдох дээд байгууллагадаа тайлагнадаг ажлуудыг жагсаажээ.

Орон нутагт, түүний дотор Ховд аймагт хүний эрхийг хангахтай холбоотой юуны өмнө анхаарах шаардлагатай тулгамдаж байгаа асуудлууд гэвэл:

Нэгдүгээрт: Иргэд маань Үндсэн хуулийн 3-р зүйлийн 3.1-д заагдсан эрхээ эдлэх бололцоо нөхцөл туйлын хомс байна. Иргэд төрийн аливаа хэрэгт оролцож санал бодлоо тусгуулах, хяналт тавих, аливаа асуудалд өөрийн оролцоог хангах бололцоогоор үндсэндээ хангагдахгүй байна. Иргэдээс санал авах, төлөөллийг хэрэгжүүлэх (Иргэний зөвлөл гэх мэт зөвлөл гэх мэт) байгууллагыг байгуулах, иргэний болон иргэний нийгмийн оролцоог хангах зэргийг их төлөв хэлбэрийн тодий, дүр эсгэсэн, хуурмаг байдлаар (тухайлбал Үндсэн хуулийн нэмэлт өөрчлөлт, сонгуулийн хуулийн нэмэлт өөрчлөлтөнд санал авах үйл ажиллагаа) явуулж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд аливаа хэлбэрээр хяналт тавих, шийдвэр гаргахад оролцох шийдвэрийг хянах, санал дэвшүүлэхэд чиглэгдсэн тодорхой саналуудыг хүлээж авч шийдвэрлэхээс зайлсхийх, илт дарагдуулан, орхигдуулах нь түгээмэл байна.

Хоёрдугаарт: Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлд заасан хүний эрх, эрх чөлөөний тухай, ялангуяа эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрх ноцтой зөрчигдөж байгаа ч холбогдох төрийн байгууллагууд энэ талаар үүргээ бүрэн хэрэгжүүлж ажиллахаас аль болох зайлсхийх, хууль хяналтын байгууллагууд /шүүхийн байгууллагын албан хаагчид/ үүнийг илт доршаан үзэх хандлага түрцтэй ажиглагдаж байна. Энэ талаар дурьдвал олон баримт нотолгоо байгаа болно. Хүний эрхийг ноцтой зөрчих, хэлмэгдүүлэх асуудал ч байсан хийгээд энэ талаар илрүүлэн гаргаж ирж, холбогдох байгууллагуудад санал асуудал тавихад хүлээн авч, үнэн менеер нь шийдэхээс зайлсхийж, булзааруулан дарагдуулж орхих нь түгээмэл байна.

L

Гуравдугаарт: Бидний сүүлийн жилүүдэд явуулсан үйл ажиллагаанд учирсан бэрхшээл, саадад тулгуурлан өгүүлэхэд Монгол улсад мөрдөгдөж буй хууль эрх зүйн боловсруулалтанд завсар цоорхой ихтэй, хэрэг маргааныг шудрагаар, үнэн мөнөөр шийдвэрлэх, хүний эрх, нийтийн эрхийг зөрчиж, хор холбогдол учруулагчдад (нэн ялангуяа захиргааны байгууллага, албан тушаалтан) тухайн байдлыг нь өөгшүүлэх, шийдэх процессыг нь аль болох удаашруулж элдэв шалтаг хэрэглэн хугацаа хожуулах, мэдээллийг дарагдуулах, урьд нь үйлдэгдсэн ноцтой хэргүүдийг шийдэгдэлгүй орхигдуулахад нь давуу байдал олгох өчнөөн зүйл заалтуудыг хуулинд суулгаж өгсөн байх бөгөөд хууль хяналтынхан, шүүгчид үүнийг сайтар ашиглан нийтийн эрхийг хамгаалахад чиглэгдсэн нэхэмжлэхүүдийг хүлээн авахаас татгалзах, хэрэгсэхгүй болгох, аль болохоор шийдэхгүй хариуцагчийг өөгшүүлсэн шийдвэр гаргах явдал байсаар байна. Тиймээс Захиргааны, иргэний, эрүүгийн хэргийг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиудыг эргэн харж, олон нийтийн хүний эрх, нийтийн эрхийг хамгаалах төрийн бус, мэргэжлийн байгууллагуудаар хөндлөнгийн шүүмж хийлгэн, түүнд үндэслэж, уг хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулах зайлшгүй шаардлага байгааг дуулгаж байна.

Дөрөвдүгээрт: Тайланд тусгагдсан зарим зүйлийн талаар саналаа илэрхийлвэл хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд болон иргэний нийгэмтэй хамтарч ажиллахдаа тухайн салбарынхны тэгш оролцох нөхцөл боломжийг хангах асуудал дутагдалтай байгаад дүгнэлт хийж, тус тусын салбарынхны саналыг сайтар сонсох;

Үндсэн хууль, НҮБ-аас батлагдсан Иргэний болон улс төрийн эрхийн олон улсын пакт, Монгол улсын хүний эрхийн Үндэсний хөтөлбөрт заагдсан заалтуудыг хэрэгжүүлж, иргэний нийгмийн болон ард түмний төрд тавих хяналтын тогтолцоог иж бүрнээр нь хуульчлан бий болгох зайлшгүй шаардлага байгааг сануулах нь зүйтэй гэж үзэж байна.

